

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.11.42>
УДК 336.3

*А. М. Іванова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6932-8800>*

ОЦІНКА ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*A. Ivanova,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the
S. I. Yuriy Department of Finance, Western Ukrainian National University*

ASSESSMENT OF THE TAX POTENTIAL OF LOCAL BUDGETS UNDER MARTIAL LAW

У статті досліджено сутність податкового потенціалу та основні його компоненти. Виокремлено складові податкового потенціалу та їхній вплив на формування податкових ресурсів місцевих бюджетів. Проаналізовано динаміку та структуру податкових доходів місцевих бюджетів. Визначено основні джерела наповнення місцевих бюджетів. Виокремлено основні методи оцінки податкового потенціалу. Проаналізовано податковий потенціал місцевих бюджетів України на основі індексу податкового потенціалу. За результатами аналізу виокремлено області, в яких у період воєнного стану,

індекс податкового потенціалу зменшився, та ті, у яких він зріс. Проведено прогнозування індексу податкового потенціалу місцевих бюджетів на 2023 та 2024 роки на основі методу екстраполяції. Виокремлено три сценарії розвитку податкового потенціалу місцевих бюджетів України на найближчі роки. Зроблено висновок щодо забезпечення економіки України фінансовими ресурсами в умовах воєнного стану.

The article investigates the essence of the tax potential and identifies its main components, namely, the realized component, the unrealized component and the forecasted component. The article explored the components of tax potential and determined their impact on the formation of tax resources of local budgets. It was analysis of the dynamics and structure of tax revenues of local budgets during the period of martial law. The main sources of local budget revenues are identified, namely taxes on income and profits, local taxes and fees, and internal taxes on goods and services. The main methods for assessing the tax potential are highlighted. The tax potential of local budgets of Ukraine is analyzed on the basis of the tax potential index and it is found that the highest tax potential index is in the city of Kyiv, Poltava, Dnipro and Kyiv regions, and the lowest - in the regions where active hostilities are taking place or which are partially occupied, such as Kherson, Donetsk and Luhansk regions. The analysis identifies the reasons for the change in the index of tax potential of local budgets under martial law, which are related to the internal migration of citizens and business entities from the area of military operations and territories under occupation. A forecasting of the index of tax potential of local budgets for 2023 and 2024 is carried out on the basis of the extrapolation method. Three scenarios for the development of the tax potential of local budgets of Ukraine in the coming years are identified: optimistic, optimal and pessimistic, which makes it possible to forecast tax revenues of local budgets in the medium term. It is established that for many regions of Ukraine there is a linear increase in the PPI, and relatively small errors in different variants of territory development, while there are territories whose tax potential index changes significantly depending on the

military and economic situation, this applies to Dnipropetrovs'k, Donetsk, Zhytomyr, Zaporizhzhia, Lviv, Odesa, Poltava, Kherson regions and the city of Kyiv. It is concluded that under martial law, tax revenues play a key role in the formation of financial resources of local budgets and allow local governments to perform their duties, and the tax potential of local budgets makes it possible to attract additional financial resources necessary for the functioning and preservation of the State, in particular, this applies to those areas where the tax potential index is characterized by an increasing trend.

Ключові слова: *місцевий бюджет, податки, податковий потенціал, індекс податкового потенціалу, фінансові ресурси.*

Keywords: *local budget, taxes, tax potential, tax potential index, financial resources.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Основним джерелом формування фінансових ресурсів в державі є податкові платежі, які в умовах сталого розвитку на 70 – 80% формують дохідну частину державного бюджету. Сплачені суб'єктами господарювання та громадянами податки спрямовуються на фінансування соціально-економічної сфери та забезпечують можливість державних органів виконувати покладені на них функції.

В умовах бюджетної децентралізації важливою ланкою формування та використання бюджетних ресурсів є місцеві бюджети, які формуються та приймаються органами місцевого самоврядування. При цьому, частка їх податкової компоненти свідчить про певний рівень самостійності місцевих органів влади у прийнятті рішень, щодо фінансування відповідних соціально-економічних проектів на певній території. Це дозволяє розвивати дану територію як в економічному плані, так і шляхом підвищення рівня добробуту населення даної території.

Однак, повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України та введення воєнного стану значно змінило пріоритети та можливості

фінансувати певні статті видатків як з державного так і з місцевого бюджетів. Значні руйнування державної та приватної інфраструктури в наслідок військових дій, внутрішня міграція населення та бізнесу з територій які окуповані, або на яких ведуться активні бойові дії, поява великої кількості соціально незахищених верст населення тощо зумовили значний дефіцит фінансових ресурсів, які необхідні для відбудови та покриття видатків на соціальні виплати. Тому, важливою складовою економічної політики в умовах війни є пошук додаткових фінансових ресурсів, як зовнішніх (міжнародні гранти, міжнародна фінансова допомога тощо) так і внутрішніх, зокрема через дослідження податкового потенціалу місцевих бюджетів, особливо тих областей, де не ведуться активні бойові дії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення та оцінки податкового потенціалу місцевих бюджетів розкрито у працях таких науковців як А. Абрамова [1], В. Бурда, Л. Петряніч [2], О. Десятнюк, Ф. Ткачик [5], Я. Калустян [6], Д. Міщенко [8], В. Пасенко [9], Л. Сідельникова [11] та ін., однак сучасні умови розвитку України вимагають пошуку нових податкових концепцій та прийняття рішень в умовах невизначеності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є визначення та оцінка податкового потенціалу місцевих бюджетів в умовах воєнного стану, що дозволить сформувати додаткові джерела наповнення як місцевих бюджетів, так і бюджету держави загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Введення воєнного стану на території України, окупація частини території, ведення активних бойових дій на певних територіях нашої держави зумовили необхідність пошуку додаткових фінансових ресурсів, які потрібні для фінансування «воєнних» видатків держави. Одним із таких ресурсів є податковий «потенціал», який в перекладі з латинської означає податкова «можливість», тобто ті ресурси, які є в наявності, але які не використовуються.

Податковий потенціал можна розглядати на рівні держави або окремо взятої адміністративно-територіальної одиниці. Оскільки, в Україні основна

бюджетна політика спрямована саме на децентралізацію бюджетних ресурсів та підвищення самостійності органів місцевого самоврядування, то доцільніше, на нашу думку, розглядати саме податковий потенціал місцевих бюджетів, особливо коли на частині території України ведуться військові дії. Оскільки податковий потенціал передбачає визначення податкових надходжень у майбутньому, то його оцінка дозволяє вирішити такі проблеми як прогнозування доходів відповідних місцевих бюджетів та їх платоспроможності.

В економічній літературі виділяють три основні компоненти податкового потенціалу: реалізована складова, нереалізована складова та прогнозована складова (Рис. 1).

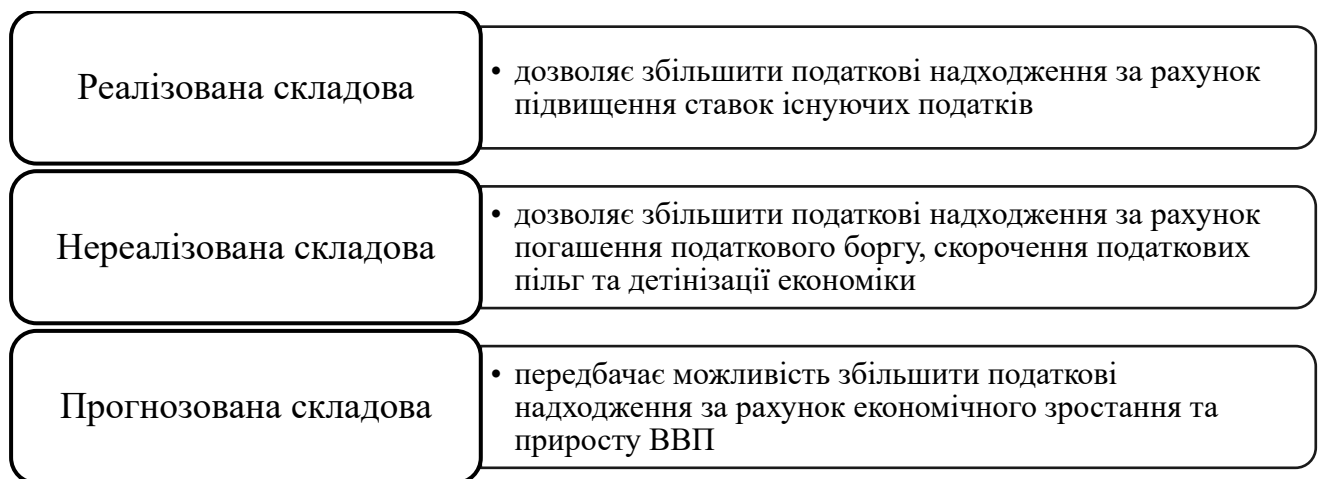

Рис. 1. Компоненти податкового потенціалу

Джерело: складено автором за даними [6].

Виокремлення цих складових дозволяє сформулювати уявлення про можливі надходження податкових ресурсів. Зокрема, реалізована складова показує фактичні податкові надходження до місцевих бюджетів, тому, доцільно буде її розглянути проаналізувавши динаміку та структуру податкових доходів місцевих бюджетів (Табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка та структура податкових доходів місцевих бюджетів у 2018 – 2022 рр.

млрд грн

Вид надходжень	Роки									
	2018		2019		2020		2021		2022	
	Сума	У % до надходжень	Сума	У % до надходжень	Сума	У % до надходжень	Сума	У % до надходжень	Сума	У % до надходжень
Податкові надходження	232,5	100	270,5	100	285,6	100	346,7	100	393,5	100
Податки на доходи, прибутки	147,5	63,4	175,7	65,0	187,6	65,7	228,3	65,9	285,8	72,6
Рентна плата	4,8	2,1	5,3	2,0	4,6	1,6	8,6	2,5	8,7	2,2
Внутрішні податки на товари та послуги	13,8	5,9	13,7	5,1	15,6	5,5	17,8	5,2	13,1	3,3
Місцеві податки і збори	61,0	26,2	73,6	27,2	75,7	26,5	89,9	25,9	84,3	21,4
Інші податки та збори	5,4	2,3	2,2	0,8	2,1	0,7	2,1	0,6	1,6	0,4

Джерело: складено автором за даними [4]

Так, за результатами 2022 р. обсяг податкових надходжень до місцевих бюджетів становив 393,5 млрд грн, що на 13,5% більше аналогічного показника 2021 р. Найбільшу частку у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів займають податки на доходи, прибутки (близько 70% усіх податкових надходжень), місцеві податки та збори (понад 20%) та внутрішні податки на товари та послуги (близько 5%).

Основним джерелом наповнення місцевих бюджетів виступають загальнодержавні податки, які зараховуються згідно чинного законодавства до них, зокрема це податок на доходи фізичних осіб, надходження від якого зросли у період воєнного стану. В той час, як надходження від місцевих податків та зборів скоротилися на 5,6 млрд грн або на 4,5%, що пов'язано із

встановленням додаткових пільг по сплаті майнових податків та території, де ведуться активні бойові дії або які окуповані, та можливістю не сплачувати єдиний податок платникам, які перебувають на спрощеній системі оподаткування тощо [10].

Проаналізувати нереалізовану складову податкового потенціалу місцевих бюджетів в умовах воєнного стану не є доцільним, оскільки для певних територій, суб'єктів господарювання та певних категорій громадян, які постраждали внаслідок ведення військових дій об'єктивним є розширення податкових пільг з метою їх економічної та соціальної підтримки.

Аналіз прогнозованої складової податкового потенціалу місцевих бюджетів передбачає необхідність вибору методу здійснення такого аналізу. В українській економічній літературі виділяють різні методи оцінки податкового потенціалу (Рис. 2).

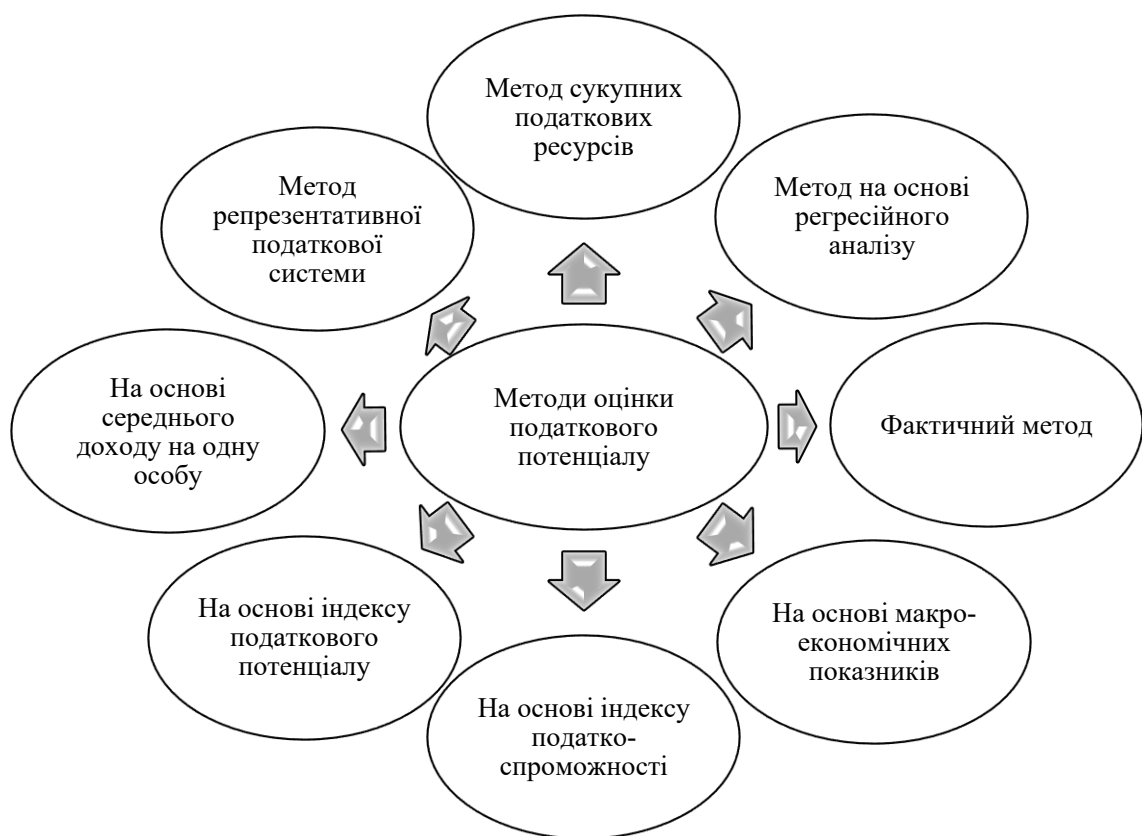

Рис. 2. Методи оцінки податкового потенціалу

Джерело: складено автором за даними [7]

Кожний із визначених на рис. 2 методів має свої переваги та недоліки при оцінці податкового потенціалу місцевих бюджетів. У своєму дослідженні

ми скористаємося методом оцінки податкового потенціалу на основі індексу податкового потенціалу (ІПП).

Математично ІПП можна розрахувати за формулою:

$$\text{ІПП} = (\text{ВРП}_n / \text{ВРП}_\mu) \times k \quad (1)$$

де ІПП – податковий потенціал;

ВРП_n – валовий регіональний продукт відповідної області України в розрахунку на одну особу;

ВРП_μ – середній показник валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу;

k – коефіцієнт податкових можливостей місцевих бюджетів, який визначається як відношення податкових доходів населення конкретної території на одну особу до середнього показника податкових доходів на одну особу по країні.

На основі даної формули було здійснено розрахунок податкового потенціалу місцевих бюджетів України (Табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка індексу податкового потенціалу місцевих бюджетів України у 2018 – 2022 рр.

Область	Роки					Темп зміни 2022/2021	
	2018	2019	2020	2021	2022	Абсл.	Відносн.
м.Київ	36,63	38,07	37,87	30,99	32,76	1,76	5,7
Полтавська	1,86	1,80	1,57	2,32	2,23	-0,09	-3,9
Дніпропетровська	0,52	1,88	1,68	2,76	2,04	-0,72	-26,0
Київська	1,49	1,31	1,37	1,30	1,20	-0,10	-7,7
Львівська	0,67	0,66	0,69	0,71	0,90	0,19	26,0
Запорізька	1,27	0,95	0,93	1,26	0,74	-0,52	-41,3
Миколаївська	0,58	0,64	0,65	0,63	0,74	0,10	16,2
Харківська	0,89	0,83	0,78	0,85	0,67	-0,18	-21,0
Чернігівська	0,57	0,53	0,58	0,62	0,67	0,05	7,6
Вінницька	0,58	0,62	0,61	0,60	0,66	0,06	10,0
Одеська	0,94	0,61	0,65	0,63	0,64	0,01	2,3
Черкаська	0,65	0,59	0,60	0,58	0,63	0,05	8,6
Кіровоградська	0,60	0,61	0,61	0,65	0,63	-0,01	-2,3
Житомирська	0,53	0,47	0,48	0,49	0,63	0,14	28,8
Сумська	0,59	0,54	0,54	0,57	0,59	0,02	3,2
Хмельницька	0,42	0,41	0,48	0,48	0,54	0,07	14,3
Волинська	0,45	0,40	0,39	0,38	0,47	0,09	23,0
Івано-Франківська	0,38	0,37	0,35	0,40	0,45	0,05	12,9

Продовження таблиці 2.

Область	Роки					Темп зміни 2022/2021	
	2018	2019	2020	2021	2022	Абсл.	Відносн.
Рівненська	0,32	0,32	0,34	0,34	0,37	0,03	9,4
Тернопільська	0,26	0,27	0,29	0,31	0,34	0,03	8,7
Закарпатська	0,25	0,22	0,21	0,21	0,26	0,05	24,1
Чернівецька	0,20	0,18	0,19	0,18	0,22	0,04	19,5
Херсонська	0,33	0,33	0,36	0,38	0,20	-0,18	-46,7
Донецька	0,30	0,24	0,24	0,29	0,19	-0,09	-32,7
Луганська	0,04	0,04	0,04	0,04	0,03	-0,01	-33,2

Джерело: складено та розраховано автором за даними [3; 4; 12]

Із табл. 2 видно, що найбільший індекс податкового потенціалу має м. Київ (понад 30), що значно більше за показник будь якої області України. Це свідчить про високі доходи населення в м. Києві та високу економічну активність. Однак, наведені дані свідчать про спадну динаміку даного показника до 2021 р., однак у 2022 р., спостерігається його зростання на 1,76 або 5,7%, що є позитивним явищем особливо в умовах воєнного стану.

Відносно високими показники ІПП спостерігаємо в Полтавській, Дніпропетровській та Київській областях, при цьому найнижчий рівень спостерігається у Рівненській, Тернопільській, Закарпатській, Чернівецькій, Херсонській, Донецькій та Луганській областях.

Аналізуючи детальніше дані показники спостерігаємо, що ІПП у період воєнного стану знижується у тих областях, які перебувають в окупації або на території яких ведуться активні бойові дії, зокрема це Херсонська, Запорізька, Донецька та Луганська області, ІПП яких скоротився на 46,7%, 41,3%, 32,7% та 33,2% відповідно. Значні скорочення також фіксуються у Дніпропетровській та Харківській областях (на 26% та 21% відповідно), в той час, як в областях, які більш віддалені від лінії введення бойових дій фіксується зростання ІПП. Зокрема, найбільше ІПП у 2022 р. зріс у Житомирській, Львівській, Закарпатській та Волинській областях (на 28,8%, 26%, 24,1% та 23% відповідно). Це пояснюється внутрішньою міграцією суб'єктів господарювання та громадян, які працюють і сплачують податки на тих територіях, де «відносно безпечніше».

На основі розрахованих даних спрогнозуємо ІПП для областей України на 2023 – 2024 рр. за трьома сценаріями: оптимістичним, оптимальним та песимістичним (Табл. 3).

Таблиця 3. Прогнозні показники індексу податкового потенціалу місцевих бюджетів України у 2023 – 2024 рр.

Область	Роки					
	2023			2024		
	Оптим.	Песимізм.	Оптиміст.	Оптим.	Песимізм.	Оптиміст.
Вінницька	0,64	0,58	0,69	0,63	0,58	0,68
Волинська	0,44	0,35	0,53	0,45	0,35	0,55
Дніпропетровська	3,39	2,99	3,79	2,99	2,57	3,40
Донецька	0,23	0,14	0,32	0,24	0,15	0,33
Житомирська	0,61	0,48	0,74	0,63	0,49	0,78
Закарпатська	0,24	0,19	0,29	0,24	0,18	0,30
Запорізька	1,01	0,46	1,55	1,09	0,52	1,65
Івано-Франківська	0,45	0,40	0,51	0,47	0,41	0,54
Київська	1,16	1,03	1,29	1,23	1,10	1,36
Кіровоградська	0,66	0,64	0,68	0,67	0,65	0,69
Луганська	0,03	0,02	0,04	0,02	0,01	0,03
Львівська	0,91	0,77	1,04	0,96	0,83	1,10
Миколаївська	0,71	0,63	0,78	0,71	0,64	0,79
Одеська	0,57	0,30	0,83	0,51	0,24	0,79
Полтавська	2,42	1,89	2,94	2,56	2,02	3,10
Рівненська	0,36	0,35	0,37	0,39	0,38	0,39
Сумська	0,59	0,52	0,66	0,59	0,52	0,67
Тернопільська	0,36	0,35	0,37	0,38	0,37	0,40
Харківська	0,76	0,63	0,88	0,72	0,60	0,85
Херсонська	0,24	0,11	0,36	0,21	0,08	0,34
Хмельницька	0,54	0,53	0,55	0,61	0,60	0,62
Черкаська	0,61	0,55	0,68	0,61	0,54	0,68
Чернівецька	0,21	0,18	0,24	0,22	0,19	0,25
Чернігівська	0,69	0,62	0,76	0,72	0,64	0,80
м.Київ	29,26	23,42	35,09	26,82	20,29	33,35

Джерело: складено та розраховано автором на основі методу екстраполяції

Дані табл. 3 дають можливість визначити ІПП областей України та, на основі цього, спрогнозувати податкові доходи місцевих бюджетів у середньостроковому періоді, оскільки враховують різні варіанти розвитку подій (за виключенням непрогнозованих руйнувань інфраструктури зумовлених військовими діями та інших форс-мажорних обставин). Для багатьох областей України спостерігається лінійне зростання ІПП, і відносно незначні похибки при різних варіантах розвитку території, при цьому є території, ІПП яких суттєво змінюється в залежності від військової та економічної ситуації, зокрема

це стосується Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Запорізької, Львівської, Одеської, Полтавської, Херсонської областей та м. Києва. Але якщо для Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Одеської, Полтавської, та Херсонської областей деокупація територій та поступове відновлення інфраструктури збільшує ІПП, то для Житомирської, Львівської та м. Києва такі обставини можуть зменшити ІПП, за рахунок повернення суб'єктів господарювання та громадян на звільнені території.

Тому, податковий потенціал місцевих бюджетів в Україні є досить диференційованим і залежить від різних факторів, які поглиблюють ці відмінності, особливо під час військових дій та суцільної невизначеності. Однак, аналіз та прогнозування податкового потенціалу місцевих бюджетів дозволяє сформулювати певні уявлення про можливості забезпечення економіки України фінансовими ресурсами в умовах воєнного стану.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, в умовах воєнного стану, податкові надходження відіграють ключову роль у формуванні фінансових ресурсів місцевих бюджетів і дозволяють органам місцевого самоврядування виконувати покладені на них обов'язки. При цьому, податковий потенціал місцевих бюджетів дає можливість залучити додаткові фінансові ресурси, які необхідні для функціонування та збереження держави, зокрема це стосується тих областей в яких індекс податкового потенціалу характеризується зростаючою тенденцією. Тому, важливим є не лише процес формування доходів місцевих бюджетів та їх податковий потенціал, але й основні напрямки витрачання цих коштів в умовах воєнного стану, що і є перспективою подальших наукових досліджень.

Література

1. Абрамова А. С. Податковий потенціал регіонів України: проблеми та шляхи подолання. *Глобальні та національні проблеми економіки*: електрон. наук. фахове вид. Миколаїв: МНУ, 2017. Вип. 16. С. 631–636. URL: <http://global-national.in.ua/pro-zhurnal>

2. Бурда В. Є., Петряніч Л. В. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації як одного з механізмів формування ресурсної бази місцевого самоврядування. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 167–170.
3. Валовий регіональний продукт у 2018 – 2022 рр. (за даними Державної служби статистики України). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
4. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua>
5. Десятнюк О.М., Ткачик Ф.П. Роль податкового потенціалу в розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Світ фінансів*. 2021. № 1(66). С. 77–88.
6. Калустян Я. В. Теоретичні підходи до визначення податкового потенціалу регіону. *Економіка будівництва і міського господарства*. 2011, Т. 7. № 3. С. 183–190.
7. Лук'яненко І.Г. Прогнозування податкових надходжень за допомогою моделей. *Фінанси України*. 2001. № 7. С. 89–98.
8. Міщенко Д. А., Перетятко А. В. Податковий потенціал як основна складова бюджетних можливостей регіону. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
9. Пасенко В. М. Дослідження факторів формування податкового потенціалу регіону. Репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету. URL : <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2637/1/57.pdf>.
10. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. №2120-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n5>
11. Сідельникова Л. П. Фіскальний потенціал податкової системи у механізмі регулювання економічного розвитку. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 5 (16). С. 317–323.

12. Чисельність населення (за оцінкою) станом на 1 січня у 2018 – 2022 рр. (за даними Державної служби статистики України). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>

References

1. Abramova, A. S. (2017). “Tax potential of the regions of Ukraine: problems and ways to overcome”, *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky: electron. sci. prof. edition*, [Online], vol. 16, pp. 631-636, available at: <http://global-national.in.ua/pro-zhurnal> (Accessed 5 Nov 2023).
2. Burda, V. Ie. and Petrianich, L. V. (2020), “Theoretical aspects of budget decentralization as one of the mechanisms of formation of the resource base of local self-government”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 167–170.
3. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2022), “Gross regional product”, available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 10 Nov 2023).
4. State budget web portal for citizens (2023), available at: <https://openbudget.gov.ua> (Accessed 9 Nov 2023).
5. Desiatniuk, O.M. and Tkachy,k F.P. (2021), “The Role of Tax Potential in the Development of Local Self-Government in Ukraine”, *Svit finansiv*, vol. 1(66), pp. 77–88.
6. Kalustian Ya. V. (2011), “Theoretical approaches to determining the tax potential of a region”, *Ekonomika budivnytstva i miskoho hospodarstva*, vol. 7, no. 3, pp. 183–190.
7. Lukianenko, I.H. (2001), “Prognostication of tax receipts by models”, *Finansy Ukrainy*, vol. 7, pp. 89–98.
8. Mishchenko, D. A. and Peretiatko, A. V. (2017), “Tax potential as the main component of budget opportunities of the region”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 5 Nov 2023).
9. Pasenko, V. M. (2018), “Research of factors of formation of tax potential of the region”, *Repozytarii Tsentralnoukrajinskoho natsionalnoho*

tekhnichnoho universytetu, [Online], available at: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2637/1/57.pdf>.

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Validity of Norms for the Period of Martial Law”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n5> (Accessed 8 Nov 2023).

11. Sidelnykova, L. P. (2019), “Fiscal potential of the tax system in the mechanism of regulating economic development”, *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 5 (16), pp. 317–323.

12. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2022), “Population (estimated) as of January 1”, available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 10 Nov 2023).

Стаття надійшла до редакції 13.11.2023 р.